

שאורבים בו לעופות, ועשוי בצורה משופעת ככוורת, שגגו וקירותיו אחד הם], והיינו, שהעמיד שתי דפנות ממין הכשר לסיכוך זו כנגד זו כשהם מוטות באלכסון ודבוקות זו לזו בראשן, ואין לסוכה זו גג נפרד מדפנותיה, אלא הכל אחד.

או שפמכה לדופן סוכתו לכותל, שהטה את ראשי הקנים באלכסון, כאשר רגליהן מרוחקות מן הכותל, וראשיהן מונחים בזוית על הכותל.

רבי אליעזר פוסל סוכה זו מפני שאין לה גג, שאינו ניכר מהו הגג שלה ומהן הדפנות. שסבר רבי אליעזר, כמאן דאמר "שיפועי אוהלים לאו כאוהלים". כלומר, דין אוהל הוא רק כאשר יש לה גג רחב טפח, ולא כאשר ראשה משופע. (360)

מצטרף להשלים שיעור הסוכה, ואין ישנים תחתיו. (358)

ומקשה הגמרא: ומי איכא מידי [האם יש דבר שכזה] דאצטרופי מצטרף להשלים השיעור, והוא עצמו אינו כשר?

אמר [מתרץ] רבי יצחק בן אלישב: אין, אכן יט-ב יש כדבר הזה! טיט הנרוק [עפר מעורב במים, והוא רך כל כך שאפשר להוריקן מכלי לכלי] יוכיה, שמצטרף הוא לארבעים טאה, להשלמת שיעור מקוה, ואילו הטובל בו במקוה העשויה כולה מטיט הנירוק (359) לא עלתה לו טבילה, שאינו נחשב כמים ממש.

מתניתין:

העושה סוכתו כמין צריף [סוכה של ציידים

אולם המאירי נקט בפשיטות שאפילו אם היה באותו חלק שחמתו מרובה מצילתו שבעה טפחים כשיעור הכשר סוכה מותר לשבת תחתיו, כיון שהסוכה בכללותה צילתה מרובה מחמתה.

358. ודוקא שמהלך האויר על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי שיעור ראשו או רובו. אבל אם היה האויר פחות מזה, ישנים תחתיו [רמ"א סימן תרלב סעיף ב, ומשנה ברורה שם]. ועיין תוספות לעיל יח א ד"ה אין לבדו באמצע, ומה שצינו מדברי הריטב"א שם.

359. דין זה מבואר במשנה במסכת מקואות: אלו מעלין [משלימין לשיעור מקוה]: השלג והברד, הכפור והגליד והמלח וטיט הנירוק. הרי למדנו, שטיט הנירוק משלים את המקוה. אבל אם טבל במקוה העשויה מטיט הנירוק לבדו לא

עלתה לו טבילה, כן פירש רש"י. ותמהו התוספות: הרי אין הנידון דומה לראיה, שהרי גבי סוכה אנו באים לומר, כי אף שמצטרף האויר להשלים שיעור הסוכה מכל מקום אין ישנים תחתיו, ואילו בטיט הנירוק לא נאמר על מקוה שטיט הנירוק הצטרף להשלים שיעורה שאין טובלים בה! ולפיכך פירשו התוספות, כי בשעה שטיט הנירוק מצטרף להשלים את שיעור המקוה, אין יכול לטבול אלא במים ולא בטיט הנירוק. וראה שם שהוכיחו כן בכמה הוכחות.

360. וביאור הדברים: מזה שהצריכה התורה שתהיה הסוכה עשויה בדפנות וסכך, יש ללמוד שצריך שתהיה הסוכה נחשבת כאוהל. וסבר רבי אליעזר שסוכה אשר אין מחיצותיה ניכרות לבדן וגגה לבדו, אינה חשובה אוהל. ואילו לדעת

או שהפליגה [הרחיקה] לדופן סוכתו מן הכותל טפה, וסמך ראשי הקנים ביתדות, ויש אויר טפה בין ראשי הקנים לכותל,

אף בזה מודה רבי אליעזר שהיא כשרה, משום דאמרינן "לבוד" מראשי הקנים לכותל, ונעשה אותו אויר כגג הסוכה, ושאר הצריף נידון כדופן, ומשום כך נידונת היא כאוהל, וכשרה. (363)

ומבאר הגמרא: מאי טעמייהו דרבנן שהכשירו סוכה זו אף שאין הגג ניכר בה?

לפי שהם סוברים ששיפועי אהלים כגגות אהלים דמו. כלומר, אין צריך שיהיה ניכר הגג לבדו והדופן לבדה, אלא אף שהכל אחד נחשבת היא כאוהל. (364)

אביי אישכחיה [מצאנו] לרב יוסף, דקא גני [שהיה ישן] בחג הסוכות, במיטה שהיתה פרוסה עליה כילת חתנים, שאין לה גג רחב טפה אלא עשויה בשיפוע כצריף, בסוכה.

וחכמים מכשירין. וטעמם יתבאר להלן בגמרא. (361)

גמרא:

תנא, שנינו בברייתא: מודה רבי אליעזר הפוסל במשנתנו סוכה שאין לה גג, שאם הגביהה לסוכתו העשויה כמין צריף, והעמידה על גבי יתידות למעלה מן הקרקע טפה, שהיא כשרה אף שלא סתם אותו טפה במחיצה.

והטעם: משום דאמרינן "לבוד" מתחתיהן של הקנים לקרקע בקו ישר, וממילא נמצא שעל פני הקרקע לפני שמתחיל השיפוע יש דופן גבוהה טפה, ועל כן נחשבת הדופן המשופעת כגג, ודינה כאוהל, (362) הואיל וניכר בסוכה מהו הגג ומהן הדפנות. [ומה שצריך שתהיה הדופן טפה דוקא, משום שכן הוא שיעור אוהל בכל מקום].

ניכרים לבדן, אבל לעצם דין מחיצות וסכך של סוכה, אין צריך שיהיו ניכרים כל אחד לבדו.

363. א. נתבאר על פי רש"י. אבל התוספות פירשו שעשה ממש מחיצה או גג בשווה, וכן פירש הרא"ש, והוסיף שאף על ידי לבוד לא יועיל. וראה תוספות שהוכיחו כדברי רש"י מן הירושלמי.

ב. לאו דוקא שהפליגה לסוכתו העשויה כמין צריף או שהגביה את סוכתו הסמוכה לכותל, אלא הוא הדין אם הרחיק טפה בין שתי הדפנות העשויות כמין צריף, או שהגביה את דופן סוכתו הסמוכה לכותל.

364. ומבאר, שרבי אליעזר הפוסל, סובר שיפועי אוהלים לאו כאוהלים דמו. והקשה הפני

חכמים, כיון שהדופן משמשת גם כדופן וגם כסכך, נחשבת היא כאוהל אף שלא ניכר כל אחד מהם לבדו.

361. וכתבו התוספות ד"ה העושה סוכתו כמין צריף, שמדובר שיש תחת השיפוע שבעה טפחים על שבעה טפחים בגובה עשרה, שכן הוא שיעור סוכה קטנה. והוסיפו: אפשר שאם היה בה שבעה טפחים בגובה עשרה, גם שאר השיפוע כשר לשיבת סוכה, אף שאינו גבוה עשרה, מדין "פסל היוצא מן הסוכה". ועיין עוד ילקוט מפרשים.

362. ואף שלדפנות הסוכה אין די בדופן טפה או בגג טפה, די בזה להחשיבה אוהל. ורק לגבי שיעור אוהל נאמרה הלכה שיהיו הגג והדפנות

אמר ליה רב יוסף: מתניתין, **יחידאה היא** [תנא יחיד הוא ששנאה כך]. אבל חכמים שבדורו היו חולקים עליו, ושנו: רבי אליעזר מכשיר, וחכמים פוסלים, וכמו ששינו בברייתא.

וכדתניא: העושה סוכתו כמין צריף, או **שסמכה לכותל, רבי נתן אומר: רבי אליעזר פוסל סוכה זו, מפני שאין לה גג ושיפועי אוהלים לאו כאוהלים דמו. וחכמים מכשירין.**

מתניתין:

נאמר בתורה [דברים טז יג] "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, באספך מגרנך ומיקבך". ודרשו חכמים: בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר. כלומר, בא הכתוב לומר כי סכך הסוכה צריך להעשות רק מהמינים שהם כעין "פסולת גורן ויקב", שיש בהם שני דברים, האחד, שגידולם מן הארץ, והשני, שאינם מקבלים טומאה. ולפיכך, כלים הראויים לקבל טומאה פסולים לסיכוך.

ולא רק כלי העשוי לקבל בתוכו אוכלין או משקין פסול לסכך בו, אלא גם מיטה, המשמשת למשכב, קרויה כלי לקבל טומאה.

וסבר רב יוסף, שאין הכילה חשובה אוהל להפסיק בינו לסוכה, כיון שאין לה גג רחב שפת.

אמר ליה אביי לרב יוסף: במאן? כדעת מי אתה עושה כן? האם כרבי אליעזר במשנתנו, הפוסל סוכה עשויה כצריף משום דשיפועי אוהלים לאו כאוהלים, וכמו כן אין הכילה מפסקת בינו לסוכה,

אם כן תיקשי לך: וכי שבקת רבנן ועבדת כרבי אליעזר? וכי מניח אתה את דברי חכמים הסוברים שיפועי אוהלים כאוהלים, ונוהג אתה כשיטתו של רבי אליעזר?!

אמר ליה רב יוסף לאביי: אכן, במשנה שנינו כדבריך. אבל בברייתא איפכא תני בה, [כלומר, מחלוקת חכמים ורבי אליעזר נשנית היא להיפך], וכך היא שנויה:

רבי אליעזר מכשיר, וחכמים פוסלין, היות ולדעתם שיפועי אוהלים לאו כאוהלים דמו, ולפיכך נהגתי לישן תחת הכילה וכדברי חכמים.

השיב לו אביי: אף אם שנינו בברייתא כדבריך, וכי שבקת מתניתין דידן ועבדת כברייתא? האם מניח אתה משנתנו הנוקטת שלדעת חכמים שיפועי אוהלים כאוהלים דמו, ונהגת כברייתא?!

שגרס במשנה "רבי אליעזר פוסל וחכמים מכשירים", ולפיכך פירש, שנחלקו האם סוכה דירת קבע בעינן או דירת עראי, כדי להעמיד דברי חכמים אליבא דהלכתא דסוכה דירת עראי בעינן. אבל לפי המסקנא כאן, דברייתא איפכא קתני, לא רצו לפרש שחכמים פוסלים משום שסברו סוכה דירת קבע בעינן, שאם כן נמצא שאין הלכה כחכמים, ולפיכך פירש שנחלקו

יהושע: הרי בהמשך הסוגיא משמע שגם לדעת אביי טעמו של רבי אליעזר הוא משום ששיפועי אוהלים לאו כאוהלים דמו, ולעיל דף ז ב אמר אביי שטעמו של רבי אליעזר הפוסל סוכה העשויה כצריף הוא משום שסוכה דירת קבע בעינן, וסוכה העשויה כצריף אינה ראויה לדיוורין של קבע?!

וכתב לישב, שאביי לעיל פירש כן לשיטתו,

ודאי מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם עשאה במפורש למשכב, בין קטנה ובין גדולה פסולה. ואם ייחדה לסיכוך, אף קטנה כשרה.

גמרא:

שנינו במשנה: מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה, מקבלת טומאה ואין מסככין בה. עשאה לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה:

ומקשה הגמרא: הא גופה קשיא [דברי המשנה סותרים עצמם מיניה וביה].

שהרי אמרת ברישא של המשנה: עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ומשמע, טעמא דעשאה לשכיבה, לפיכך

מחצלת קנים גדולה, אף שהיא קשה ואינה נוחה כל כך למשכב, (365) אם עשאה כדי שתשמש לשכיבה עליה, הרי היא ככלי, הואיל וייחדה לכך בפירוש, ומקבלת טומאה, ולפיכך אין מסככין בה. (366)

אבל אם עשאה לסיכוך, אין היא חשובה "כלי", ולכן מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. ובגמרא יתפרש מה דין מחצלת שעשאה בסתמא, ולא יחדה בפירוש למשכב או סיכוך.

רבי אליעזר אומר: אחת מחצלת קטנה (367) ואחת גדולה, דין אחד להן: אם עשאה לשכיבה, הרי היא מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ואם עשאה לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה.

ולהלן בגמרא יתפרש במה נחלקו, שהרי

האם שיפועי אוהלים כאוהלים.

365. כך פירש רש"י. ובשפת אמת תמה, שמלשון רש"י משמע שמשנתנו מדברת דוקא במחצלת של קנים שאינם נוחים לשכיבה, ולפיכך מחצלת גדולה סתמא לסיכוך, אבל במחצלת של קש או גמי שנוחות למשכב, אפשר שגם גדולה סתמא למשכב. ואם כן, תסתור משנתנו לברייתא המובאת להלן בגמרא, והאמרת "מחצלת של שיפא ושל גמי, גדולה מסככין בה. קטנה אין מסככין בה". ומשמע, שגם במחצלת של גמי מחלקים בין קטנה לגדולה!?

וצריך לומר, שלא נקטה כן משנתנו אלא לרבותא במחצלת קטנה, שגם מחצלת של קנים שאינה נוחה למשכב סתמא לשכיבה, אולם אליבא דאמת גם מחצלת של גמי גדולה אין סתמא לשכיבה.

366. כתב המאירי: עשאה לשכיבה, מקבלת המחצלת טומאת מדרס לכשישכב עליה הזב, שהרי כלי המיוחד לשכיבה הוא. וכל שכן שתטמא מחצלת זו בשאר טומאות, כטומאת מת וכדומה, שכל הכלים טמאין בהן, ואינן צריכות כלי המיוחד לשכיבה דוקא.

ואם עשאה לסיכוך, אינה מקבלת טומאת מדרס, הואיל ואינה מיוחדת לשכיבה. ואף בשאר טומאות אינה נטמאת, כיון שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

367. שיעור מחצלת קטנה: כתב הר"ן שהוא כדי שכיבה. ופירשו האחרונים, שכל שהיא מעט יותר מקומת אדם בינוני זוהי קטנה. אבל אם רחבה יותר, מחצלת גדולה היא. בכורי יעקב סימן תרכט ס"ק ט.

רישא וסיפא, וכמו שפירשנו. **אלא לרבי אליעזר**, עדיין קשיא רישא לסיפא!?

דתנן, ששנינו במשנה: **רבי אליעזר אומר: אחת מחצלת קטנה ואחת גדולה** — אם עשאה לשכיבה, מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ומשמע, טעמא דעשאה לשכיבה בפירוש, הא אם עשאה ב**סתמא**, לסיכוך היא עומדת, ואינה נחשבת ככלי לקבל טומאה.

והרי אימא סיפא: עשאה לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. ומשמע, טעמא דעשאה בפירוש לסיכוך, הא אם עשאה ב**סתמא**, לשכיבה היא עומדת, ופסולה לסיכוך?! ולדבריו אי אפשר לתרץ כמו שתרצנו לרבנן — כאן בגדולה כאן בקטנה, שהרי בדברי רבי אליעזר שנינו "אחת קטנה ואחת גדולה", ומבואר, שגם הרישא וגם הסיפא נאמרו בין בקטנה ובין בגדולה.

אלא, אמר רבא, כך יש ליישב את סתירת דברי המשנה מהרישא לסיפא, בין לרבנן

נחשבת היא ככלי ומקבלת טומאה. **הא** אם עשאה ב**סתמא**,⁽³⁶⁸⁾ הרי היא כמי שעשאה לסיכוך בפירוש, ומסככין בה.

והדר תני בסיפא של המשנה: עשאה לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. ומשמע, טעמא דעשאה להדיא לשם סיכוך, הא אם עשאה ב**סתמא**, הרי היא כמי שעשאה לשכיבה?!

מבאר הגמרא: **הא לא קשיא:**

כאן, ברישא מדובר, במחצלת גדולה, שסתמה לסיכוך, ולפיכך, דוקא אם ייחדה למשכב נעשית היא ככלי לקבל טומאה.

אבל **כאן**, בסיפא מדובר, במחצלת קטנה, שסתמה למשכב, וראויה היא לקבל טומאה,⁽³⁶⁹⁾ ולפיכך, דוקא אם ייחדה בפירוש לסיכוך בטל ממנה תורת כלי וכשרה לסיכוך.⁽³⁷⁰⁾

ומקשה הגמרא: **בשלמא לרבנן, לא קשיא**

נפסלות אלא אם עשאן בפירוש לשכיבה, ובסיפא קתני "עשאה לסיכוך כשרה", מפני שיש מחצלות שאינן כשרות אלא אם כן עשאן בפירוש לסיכוך. וראה היטב לשון רש"י כאן, ובהמשך הסוגיא ד"ה אמר רב פפא.

370. ובערוך לנר העיר: כיון שמעמידה הגמרא שלא דיברו הרישא והסיפא באותה מחצלת, אם כן עדיף היה להעמיד את הרישא במחצלת קלועה כמעשה עבות שסתמא לסיכוך כמבואר בגמרא להלן, והסיפא במחצלת ארוגה שנוחה למשכב וסתמא לשכיבה, ולפי זה לא תקשה קושיית הגמרא בסמוך מדברי רבי אליעזר?! ועיין מה שתירץ.

368. כתב השפת אמת: נראה לפרש, שמדובר באומן העושה מחצלות למכור, ולכן כשעשה מחצלת סתמא, אמריןן שעשה כדעתם של הקונים, וכיון שרגילות היא לקנות מחצלות גדולות לסיכוך וקטנות לשכיבה, דנים כאילו עשה כן בפירוש. אבל בעושה לעצמו לא שייך סתמא, שהרי העושה יודע לאיזה צורך עשה. אך מדברי הרא"ש הוכיח שלא כדבריו, וראה ילקוט מפרשים.

369. ופירשו התוספות: אין כוונת הגמרא לומר שהרישא והסיפא של המשנה לא מדברים באותה מחצלת, אלא ברישא קתני "עשאה לשכיבה פסולה", לפי שיש מחצלות שאינן

אבל קטנה, עשאה לסיכוך, מסככין בה.

דהיינו, טעמא דעשאה בפירוש לסיכוך, הא אם עשאה בסתמא, נעשה כמי שעשאה לשכיבה. לפי שסתם מחצלת קטנה לשכיבה היא עומדת, ואין מסככין בה.

ואתא רבי אליעזר למימר: אחת קטנה ואחת גדולה, אם עשאה סתמא כשרה לסיכוך.

אמר ליה אביי לרבא: אי הכי, שבא רבי אליעזר לומר, שאותו חילוק האמור במחצלת גדולה נאמר גם בקטנה, היאך שנינו: רבי אליעזר אומר: אחת קטנה ואחת גדולה? שמשמע כי גם הגדולה דינה כקטנה, והרי אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה לרבי אליעזר למימר! והיינו להיפך, שגם הקטנה דינה כגדולה!?

ועוד, אדרבה, הרי מוכח דכי פליגי, בגדולה הוא דפליגי. ורבי אליעזר לחומרא בא לומר, ולא כפי שאמרת, שבא רבי אליעזר להקל ולומר שגם מחצלת קטנה אינה פסולה אלא אם כן עשאה במפורש לשכיבה.

והראיה לכך מהא דתניא, ששנינו בברייתא: מחצלת הקנים גדולה לשכיבה — מקבלת טומאה ואין מסככין בה.

דהיינו, טעמא דעשאה לשכיבה, הא אם עשאה בסתמא, נעשה כמי שעשאה בפירוש לסיכוך, ומסככין בה.

וכל זה דוקא במחצלת גדולה.

ובין לרבי אליעזר, באופן אחר: מה ששנינו במשנה בין בדברי רבנן ובין בדברי רבי אליעזר "לסיכוך", אין פירושו שייתה בפירוש לסיכוך, אלא שעשאה סתם.⁽³⁷¹⁾

וביאור מחלוקתם הוא:

במחצלת גדולה, כולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך. שהרי תנא קמא, המדבר במחצלת גדולה, פסלה לסיכוך דוקא אם עשאה בפירוש למשכב, אבל בסתם הרי היא כשרה. ואף רבי אליעזר לא אמר אלא שאם עשאה בפירוש לשכיבה הרי היא פסולה.

כי פליגי — במחצלת קטנה:

תנא קמא, שחילק בגדולה בין אם עשאה לשכיבה לעשאה סתם, סבר, דוקא במחצלת גדולה מחלקים כן, אבל בקטנה סתם מחצלת קטנה לשכיבה היא עומדת, ופסולה לסיכוך.

ורבי אליעזר, שחילק גם במחצלת קטנה בין עשאה לשכיבה לעשאה סתם, סבר, סתם קטנה נמי לסיכוך היא עומדת.

כ-א והכי קאמר תנא קמא: מחצלת הקנים גדולה, עשאה לשכיבה — מקבלת טומאה ואין מסככין בה.

דהיינו, טעמא דעשאה לשכיבה, הא אם עשאה בסתמא, נעשה כמי שעשאה בפירוש לסיכוך, ומסככין בה.

וכל זה דוקא במחצלת גדולה.

371. ולשון המשנה מתפרש כך: מחצלת שעשאה בפירוש לשכיבה, מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ואם אנו יכולים לומר בה שהיא